

Frøken Zangenbergs samling af oldsager

Fra Formanden for "Historisk Samfund for Thy og Hanherred", Redaktør Aaberg i Thisted, modtog jeg for nogen Tid siden et Brev, hvori han blandt andet skriver:

"Der er en Ting, jeg vil bede Dem om, og det er: til Årbogen 1910 at skrive noget om den store Samling af Oldsager, som De har skænket Deres Fødeby, således at det for kommende Generationer kan stå klart ikke alene, at det var Frøken Augusta Zangenberg, der især arbejdede for at få et Museum i Thisted, og da det endelig lykkedes, overdrog sin Samling til Byen, men også Meddelelse om, hvem denne Dame var. Så skulde vi gerne have Deres Billede for at få det med i Bogen. Rart vilde det være, om De samtidig kunde fremdrage nogle Minder fra Thisted, således som Byen så ud i Deres Barndom."

Frøken Augusta Zangenberg

Skønt jeg ikke holder meget af at skrive om mig selv, så skal jeg dog, så godt jeg formår, se at imødekomme Hr. Aabergs ønske og først fortælle, hvad der gav Anledning til, at jeg fik Interesse for Oldsager og for vore Oldtidsmindesmærker.

I min Barndom var der ikke så få Gravhøje på Markerne omkring Thisted. Hvor nu Vestre Kirkegård har Plads, var der især mange, som nu er sløjfede, kun Resterne af én, øst for Kirkegården, og så den usædvanlig store Langdyse nordvest for Kirkegården, er i Behold.

Det var den Gang en ufravigelig Skik, at mange af Byens ældre Borgere første Påskedag om Eftermiddagen samledes på Marken ved Dyssen for at spille Langhold; var Vejret nogenlunde godt, havde de gerne Kone og Børn med. Ejeren af Marken var Møller Andreas Skårup; han og 2 ugifte Søstre var den Dag gæstfrie mod alle; det var sandelig ikke få Kopper Kaffe (med udmærkede hjemmebagte Kager til), der blev drukket, thi når der blev en lille Pause i Boldspillet, var der næsten

Trængsel i alle Værelserne for at komme til Kaffebordene.

Efter et almindelig udbredt Sagn var der begravet en mægtig Kæmpe i Langdyssen. For at sikre sig denne Kæmpes Gunst, skulde hvert Barn, som første Påskedag kom i Nærheden af Dyssen, medbringe nogle Knappenåle - 3 eller 5 Stykker - (altid ulige Tal), som blev stukket ned i Dyssen; det Barn, som ikke havde Nåle med, turde ikke nærme sig den, thi så blev Kæmpen vred og hævnede sig ved i det kommende År at lade forskellige Ulykker tilståede vedkommende.

En Gang var jeg syg i Påskedagene og kunde derfor ikke bringe Kæmpen de reglementerede Knappenåle, hvorover jeg var meget bedrøvet; Moder trøstede mig med, at jeg kunde gå til Langdyssen med Nålene, når jeg blev rask. En Søndag Eftermiddag gik jeg så til Dyssen; foruden de til Kæmpen bestemte Nåle havde jeg også nogle med til de andre Gravhøje. Vejret var smukt, hvorfor jeg, da jeg havde anbragt Nålene i de forskellige Høje, tog Plads på en af dem og sad nu og tænkte, hvor fornøjeligt det vilde være, om jeg kunde få at se, hvad der var i Højen. Marken omkring den Høj, hvorpå jeg sad, var nylig pløjet; i en Plovfure lige ved Højen fik jeg øje på en Sten af usædvanlig Facon, jeg tog den op, det var en lille, meget smuk, sleben Stridsøkse. Det var mit første Fund af Oldsager. Fra den Dag kom jeg aldrig forbi en Høj, hvoraf der jo findes så mange i Thy og Hanherred, uden at jeg tænkte: når du bliver voksen, vil du samle Oldsager, ja måske selv være med til at undersøge nogle Gravhøje. Den Samling, jeg overlod Museet i Thisted, viser jo, at mine Barndomstanker blev realiseret. Det var dog først efter at jeg i Året 1872 havde begyndt min Danseundervisning, at jeg for Alvor begyndte at undersøge de Rester af Høje, hvori jeg med min Søger mærkede, at der var større Sten; i ubeskadigede Høje har jeg aldrig gravet, disse har jeg derimod søgt at få Ejerne til at frede, da jeg er en ivrig Modstander af, at disse vore prægtige Oldtidsminder lidt efter lidt forsvinder.

I Sommeren 1878 var jeg i Vestervig. Afdøde Professor Engelhardt ledede i den Tid Udgravningen af flere Høje der på Egnen når Vejret tillod det, var jeg altid til Stede ved disse Udgravninger. Da Professoren mærkede, at jeg fulgte Arbejdet med stor Interesse, og han hørte, at jeg var Samler, var han så elskværdig at forklare mig Fremgangsmåden ved Udgravningen af Høje; han lærte mig, hvorledes Oldsager af Bronze, Rav, Læder, Urner og flere andre Ting skal præpareres for at bevares. Undervisningen, jeg den Gang fik, har senere været til stor Gavn for mig. Det er som ovenfor bemærket kun i Resterne af de Høje, som

tildels er sløjftet, at jeg har foretaget Undersøgelser, for muligen derved at redde, hvad der endnu måtte være i Behold i Bunden af Graven, og det er ikke få Oldsager, jeg på den Måde har fået for Dagens Lys, som ellers måske aldrig vilde være blevne reddede fra Undergang. Hvad der kan findes, når slige Pladser bliver grundig undersøgte, viser følgende: I Sommeren 1882 fik jeg Brev fra en Proprietær i Vendsyssel, hvori han spørger, om jeg ikke har Lyst til at undersøge en Plads på hans Ejendom, hvor der forhen havde ligget mange Høje, som nu alle var sløjfede, og hvor der til Efteråret skulde pløjes. Jeg rejste til Stedet, fik fat i Arbejdsfolk og lod dem kulegrave den store Plads; jeg fandt ikke mindre end 121 Stykker Oldsager af Sten, Bronze, Rav, Urner m. m., deraf flere meget sjældne Stykker, hvilket nedenstående Citat af et Brev fra Nationalmuseet i København udviser.

I flere År skænkede jeg nemlig mine Fund bort, først til Realskolen i Thisted, senere fik Nationalmuseet i København det meste af, hvad jeg fandt.

Det kgl. Museum for nordiske Oldsager.

København, den ³/₁₁ 1888.

Takkende for godhedsfulde Linier af 31. f. M. og meget påskønnende Deres Interesse for Museets Forøgelse, meddeler man Dem herved, at det omspurgte af Frøkenen tidligere til Museet skænkede Stykke er en Arbejdshammer fra Bronzealderen, en sjælden fremkommende Art af Oldsager; dette Stykke har så meget større Betydning, som en Del af Træskaflet er bevaret.

E. Herbst,
Museumsdirektør.

Der findes i Samlingen i Thisted en Del af dette Fund: Økserne Nr. 15, 16 og 17, Urnen Nr. 2, Stridsøkserne med Skaftul Nr. 2 og 3, flere små Pilespidser, Ravperler m. m.

Blandt Stridsøkserne er der et meget stort, sort Eksemplar, Nr. 7 i Samlingen, 16 Cm. lang, 39 Cm. i Omkreds, med skarp Eg og Skaftul. Hvor og hvorledes jeg fandt den følger her. Først i Sommerferien 1893 havde jeg undersøgt forskellige Gravhøje i Brønderslev og Omegnen og fundet mange Oldsager; det havde en af d'Hrr. Redaktører i Hjørring tilfældig fået at vide; nogle Dage derefter bragte en af Hjørring Aviser en Meddelelse om Fundene med Overskrift: "Et interessant Feriearbejde af en Dame". Denne Artikel blev også optaget i Thisted Aviser. Kort Tid derefter rejste jeg til Thisted. Jeg fik min Broder med Kone overtalte til at følge med til Agger for at se de store Arbejder med Høfderne. Efter at være kommen til Agger, gik vi straks til Havet; her

mødte jeg d'Hrr. Herredsfoged Jantzen og Pastor Riis-Lowson; de spurgte, hvorledes jeg havde det, og da de nylig havde læst Artiklen om mine Fund i Vendsyssel, siger Herredsfoged Jantzen: "Tror De også, De kan finde Oldsager i Vesterhavet?" "Selv om jeg ikke finder Oldsager", svarede jeg, "så finder jeg nok noget andet interessant". "Jeg vil sandelig forgylde Dem, om De henter Oldsager ind fra Havet", sagde Herredsfogden, idet d'Hrr. sagde Farvel til mig. Næppe var de gået, før jeg så en Ting af en ejendommelig Form skylle mellem Bølgerne cirka 15 Alen fra Land; jeg løb hurtigt ud i Havstokken og fik fat i Genstanden, det var den store Stridsøkse. Selvfølgelig bad jeg Herredsfogden om Forgyldningen. Da han så Øksen, udbrød han: "Nu har jeg, Gud hjælpe mig! aldrig kendt Mage! Her går vi så mange, mange Gange uden at finde noget af Interesse, og i samme øjeblik, De kommer til Havet, tager De et sådant Pragtstykke op!" En meget gammel Mand, jeg senere talte med, kunde huske, at der i hans Barndom havde ligget mange Kæmpehøje på Markerne og i Klitterne langs Havet, de var nu skyllede bort. Efter al Sandsynlighed har Øksen været i en af disse Grave, og jeg fik heldigvis fat i den, inden den blev trukket ned i Dybet. Nogle Dage efter fandt jeg i Havstokken, omtrent på samme Sted, den smukke Dolk af hvid Flint (Nr. 34), som også findes i Samlingen.

I Året 1894 fandt jeg mange Oldsager ikke alene her i Landet, men også i Norge. Først i Juni Måned talte jeg med Hr. Proprietær Ole Pedersen, Østerå pr. Brønderslev; han anmodede mig om at komme til Gården i nogle Dage for at undersøge Rester af flere Høje, der fandtes på hans Ejendom. Jeg fik fat i nogle Arbejdsfolk, og vi kørte til Gården for at begynde på Udgravningen.

I et lille Hus mellem Højene boede der en gammel Kone, der fik Aftægt fra Gården; da hun så, at der skulde graves i Højene, blev hun aldeles rasende og vilde jage Arbejdsfolkene bort. "I Høji nærmest ved mi Hus bor de underjordiske", sagde hun, "hver Nat brænder der Lys i Høji, og når a ved Midnatstid vågner, hører a den dejligste Musik." Jeg måtte hente Proprietær Pedersen for at få ham til at tale hende til Rette, men det hjalp ikke, hun satte sig på en af Dækstenene over Graven og truede enhver, der nærmede sig den, med en stor Stok. En af Karlene på Gården fortalte, at hun var meget gerrig; for Penge kunde de få hende til at synge gamle Viser, ja, for en 10-øre dansede hun både "Syv Spring" og "Den toppede Høne" for dem. Da jeg hørte dette, tog jeg min Pung frem, lagde 5 nye, blanke Kroner (som jeg tilfældig havde taget med) foran hende og sagde, at hun måtte få de pæne Penge, hvis hun vilde gå ind i sit Hus og forholde sig rolig. "Å Herre Jemeni, ska a ha al di manne pængi",¹⁾ sagde hun, "ja, så ka I

¹⁾ Vendelboerne på den Egn bruger Bogstavet "i" i Slutningen af mange Stavelser.

væså gue å gravi; sikke manne Skålful Kaffi a ka fo for di Kroner”. Så humpede hun ved Hjælp af Stokken ind i Huset og fik straks Bud efter Bønner for at få den kære Kaffetår.

I den sydvestlige Side uden for en af Højene lå en stor, flad Sten; jeg lod Arbejdsfolkene fjerne den og fandt 7 prægtige, fint huggede Spyd af Flint, de lå på en lille Brolægning; det længste er 38 Cm., det lå i Midten med Spidsen vendt mod Sydvest; derefter 3 på hver Side af det lange efter Størrelsen, så at de korteste - der dog er 21 Cm. lange - lå yderst (Nr. 10 til 17 i Samlingen). Den store, flade Sten, som dækkede over Spydene, lå i Flugt med Markens Overflade. - I en af Højene stod en Urne; mellem Kul og Aske lå de brændte Rester af Liget i Urnen, og mellem Benene en Kniv, en Syl med Træskaft, en Niptang og en 4 Tommer lang Nål med ombøjjet, spiralformet Hoved; alle Genstandene er af Bronze og smukt ornamenteret. Der var i alt Rester af 6 Grave, og Oldsager var der i dem alle.

I Norge var jeg derefter i 6 Uger ved St. Olufs Bad (Modum). En Dag gik jeg over Fossebroen, så jeg kom over på den nordlige Side af Snarum Elv. Lidt inde i Skoven, omtrent lige over for Badet, kom jeg omkring ved en Grusgrav; af dem findes der ikke mange i Norge, især på den Egn er de sjældne. Da jeg flere Gange havde fundet Oldsager i Grusgrave i Danmark, kunde jeg ikke modstå Fristelsen, men gik ned i den, og fandt virkelig 3 små Spyd og 2 Pilespidser af Flint. Ejeren af Badet, Doktor Thaulov, blev meget henrykt over Fundet, som jeg forærede ham.

Efter at være kommen tilbage fra Norge, tog jeg Ophold i Ålborg for at begynde min Danseundervisning i denne By. En Dag gik jeg en Tur op på den Øst for Byen beliggende ”Signalbakke”. Jeg blev opmærksom på, at der øverst på Bakken i den sydlige Side lå flere Østers- og Muslingskaller samt forskellige Flintflækker. Med Ejeren af Bakkegården Enkefru Pflügers Tilladelse gravede jeg lidt ned i Bakken på det Sted, hvor Skallerne lå. Næppe en Fod under Grønsværet stødte jeg på en Køkkenmødding, eller Skaldyng, som de nu skal kaldes. Dels af Interesse for den arkæologiske Undersøgelse, dels for at give Børn i Følge med deres Lærere og Lærerinder, fra Skolerne i Ålborg og Omegn en Lejlighed til at se et sådant Minde fra Oldtiden, og måske derved åbne øjnene på nogle af dem for, hvad der ved Agtpågivenhed kan findes, tillod Fru Pflüger, at jeg afdækkede et Stykke af Dyngen. Jeg gravede en Gang, cirka 20 Fod lang og 4 Fod bred, gennem Dyngen, som bestod af Østerskaller, Skaller af Blåmuslinger, Hjertemuslinger og Strandsnegle, en Mængde Knogler og Ben af forskellige Dyr, mange Potteskår, hvoraf flere var smukt ornamenterede; så var der et Væld af Flintflækker, Skindskrabere, Slagbuler og flere Brudstykker af slebne Stenkiler m. m. m. Da jeg snart så, at Skaldyngen måtte have

stor videnskabelig Interesse, skrev jeg til Nationalmuseet om Fundet, sendte Prøver af Indholdet og tilbød at overlade den videre Undersøgelse til Museet.

Herpå modtog jeg følgende Svar:

”Med megen Påskønnelse har Nationalmuseet modtaget det af Dem fremdragne Fund fra Signalbakken ved Ålborg. Museet vil meget gerne fortsætte Udgravningen i kommende Sommer, ved hvilken Lejlighed hele den Række af Arkæologer og Naturforskere vil komme til Stede, som i disse År foretager en fortsat Undersøgelse af Stenalderens Skaldynger. Det vil sikkert interessere Frøkenen at være til Stede ved Undersøgelsen, og man vil sætte Pris på, at De, ligesom de andre Deltagere, vil være Museets Gæst i Ålborg.”

Efter at jeg var begyndt at afdække Skaldyngen varede det ikke mange Dage, før der stod Meddelelse om Fundet i Aviserne, og nu strømmede Folk i store Flokke til Bakken. Fra Skolerne i Ålborg og fra mange Landsbyskoler kom der over 1000 Børn i Følge med deres Lærere for at se Skaldyngen, og det var fornøjeligt at se den Interesse, hvormed mange af Børnene betragtede alle de forskellige Ting, og hvor rolige de var, når enten Læreren eller jeg forklarede dem, hvorledes vore Forfædre havde levet og virket. I cirka 3 Uger kørte jeg - forsåvidt Vejret tillod det - hver Morgen Kl. 6 á 7 til Pladsen og blev der til Kl. 3, så skulde jeg ind til min Undervisning i Ålborg. For at Folk ikke skulde ødelægge de fremdragne Ting, når jeg ikke var til Stede, måtte jeg have Mænd til at holde Vagt, indtil Skaldyngen blev dækket til, og det gennem Aviserne blev forbudt Folk at gå på Signalbakken.

I Juli Måned 1885 blev Undersøgelsen af Skaldyngen fortsat af d'Hrr. Arkæologer og Videnskabsmænd. Bopladsen, der stammede fra den yngre Stenalder, indeholdt en Mængde Stenredskaber af Flint foruden en betydelig Samling Brudstykker af meget smukt ornamenterede Lerkar; Hvede- og Bygkorn, Hirze, et Væld af Ben m. m. m.

Fundet i sin Helhed interesserede i høj Grad alle Videnskabsmændene. I Museet i Thisted findes ikke så lille en Samling af forskellige Ting, som jeg gravede frem af Skaldyngen en Tid efter, at d'Hrr. Arkæologer havde sluttet deres Undersøgelse.

Da jeg i flere År altid opholdt mig i Hjørring om Foråret og først på Sommeren, er største Parten af mine Oldsager fundne i Egnen omkring Hjørring; thi når Vejret tillod det, gik jeg næsten hver Morgen ud til en eller anden Høj i Nærheden af Byen, som Ejeren havde givet mig Lov til at undersøge. Mærkede jeg - ved Hjælp af en lille Stålstang - at der var Stensætninger i Højen, fik jeg

Arbejdsfolk til at grave for mig, og jeg fik altid et godt Resultat af Arbejdet.

I en Høj på Vindstrup Mark, nord for Hjørring, fandt jeg i en Høj, som tildels var sløjfet, de forskellige Bronzegegenstande, som er på Kartonerne Nr. 7, 8 og 17, foruden flere Urner og andre Oldsager. I alt fandt jeg Rester af 9 brændte Lig i den ene Høj.

En Dag gik jeg op på Velling Højene nord for Hjørring, som den Gang tilhørte Hovmester Petersen. På den yderste Skrænt - mod Nord - lå der en stor, flad Sten, som Folk benyttede til Hvilested. Tilfældig stak jeg min lille Stålstang ned i Jorden ved Siden af den og mærkede derved, at der også var Sten under den. Jeg var straks vis på, at det var et Gravkammer, hvorfor jeg gik ned til Gården og fik Lov til at fjerne Jorden omkring Stenene. Den store, flade Sten, som Folk i mange, mange År havde benyttet som Bænk, var Dækstenen over en Grav fra Bronzealderen. Mellem 5 Sten lå Resterne af et brændt Lig, og imellem Benene de Bronzegegenstande, som findes på Kartonen Nr. 16, bestående af en Kniv, en Tang, en Syl, en 4 Tommer lang Nål med ombøjjet, spiralformet Hoved, og et lille Miniaturesværd, det hele smukt ornamenteret. En tom Urne, hvorover der var lagt en flad Kalksten som Låg, stod mellem Sidestenenene, en lille Trædåse stod ved Urnen, men den var så opløst af Fugt, at den næsten smuldrede bort, da den blev flyttet. Et Par Dage efter, at jeg havde sluttet min Danseundervisning i Hjørring, rejste jeg til Schweiz for at tilbringe Sommerferien der. På Vejen fra "Brunnen" - en By, der ligger ved Vierwaldstättersøen - og op til de snedækte Alper, hvor jeg vilde bo på "Mythenstein" så jeg et Sted noget, der lignede vore små Gravhøje; jeg fik selvfølgelig Lyst til at undersøge Stedet. Da det tilhørte Værten på Hotellet - Hr. Granzow - tillod han gerne, at jeg lod grave i det. Da Folkene havde fjernet Jorden i en Dybde af Ca. 1½ Alen, var der en "Rammegrav", hvori der mellem brændte Ben lå nogle Bronzeting, bestemt Mage til dem, jeg kort Tid i Forvejen havde fundet i Vellinghøjene ved Hjørring. Da jeg ikke havde været i mit Hjem inden jeg rejste til Schweiz, havde jeg dette Fund med, og ved at sammenholde Kniv, Tang, Nål, Syl og Miniaturesværdet, så det ud, som om det var støbt i samme Form; den eneste Forskel var, at Urnen i Schweiz havde et Låg af Ler, hvor der på Midten var en stor, rund Kugle, og at der i den lå en Vildsvinetand, måske en Amulet.

Medens jeg i Foråret 1897 opholdt mig i Hjørring, talte jeg en Dag med Hr. Proprietær Råstrup til Vinstrupgård; han spurgte mig, om jeg ikke havde Lyst til at undersøge 2 Høje, "Tvillinghøjene", som lå på hans Ejendom tæt ved Gården. En Assistent fra Nationalmuseet havde en Gang haft Arbejdsfolk til at grave lidt ned i den, men der blev ikke fundet noget". Det er umuligt, at to så store Høje ikke indeholder noget", sagde Hr.

Råstrup, "kom derfor ud til Gården, når De er færdig med Deres Undervisning i Hjørring, og lad os probere, om De ikke kan finde noget; når De betaler Arbejdsfolkene Daglønnen, skal Folkene få Kosten på Gården, og findes der noget i Højene, da tilhører det Dem."

Da jeg havde sluttet min Undervisning, tog jeg ud til Gården. Hr. Råstrup havde bestilt 4 Arbejdere, og vi begyndte på Udgravningen af den Høj, der lå mod Vest. Næppe ½ Alen fra Toppen stod der en Urne (Nr. 19 i min Samling), omgivet af 9 små Sten og dækket med en flad Kalksten; mellem Resterne af det brændte Lig fandtes Brudstykker af en Kniv, en Dolk, en Syl m. m., alt af Jern. Da Hr. Råstrup vilde have Vejen, der førte ind til Gården, istandsat med Grus og Jord fra Højene, lod jeg Arbejderne grave en så bred Gang gennem den, at en Vogn kunde få Plads deri, og begyndte Udgravningen ved Højens Fod i Sydøst. Cirka 2 Alen inde i den, i Flugt med Markens Overflade, var der en "Rammegrav", 3 Alen lang og 1¼ Alen bred; i den lå mellem Kul og Aske Resterne af det brændte Lig og en smuk Bronzedolk i Læderskede. Skeden var dog så medtaget af Fugtigheden i Graven, at der kun var nogle små Stykker Læder i Behold af den. Det forundrede mig meget, at der ikke fandtes nogen Sætsætning midt i Højen, men da jeg så gav en af Arbejderne Ordre til at grave et Hul midt i Højen, for at lægge Benene af Liget fra Rammegraven deri, hørte jeg heldigvis hans Spade støde mod Sten, og da jeg med min Stålstang mærkede, at der i en lang Strækning var store Sten, lod jeg alle 4 Mænd arbejde med at rydde Jorden bort, og 1¾ Alen under Markens Overflade var der et meget stort Gravkammer, 6¾ Alen langt, og 2¼ Alen bredt. Graven var dækket med 3 store Sten; for at få disse fjernede, så jeg kunde komme til at undersøge Bunden, blev der lagt en Jernlænke omkring en af Stenene og et Par Heste spændt for, men de to kraftige Heste kunde ikke rokke Stenen, så blev der spændt endnu et Par Heste for, og det lykkedes endelig de 4 Heste at få Stenene - en ad Gangen - fjernede. I Graven havde der kun været nedlagt et ubrændt Lig, hvoraf der fandtes nogle ubetydelige Rester. Foruden det store Kammer var der 3 mindre Rum mod Nord, der stod i Forbindelse med det store. I det vestligste havde der været begravet et Barnelig; det eneste, der var i Behold af dette, var Kæbebenene, hvori der endnu sad nogle små Tænder. Om Halsen har dette Barn haft en Amulet, bestående af en lille tøndeformet Ravperle, gennemboret både på langs og på tværs, og et lille Stykke af en af de lange, smalle Skaller, der findes ved Havet; der er i dette Stykke et Hul ved den ene Ende, det er forsiret med forskellige Streger, og har sammen med den lille Ravperle været trukket på en Snor, lavet af Tarme; der var endnu et lille Stykke af Snoren i Behold. En lille Dolk af Flint lå også i dette Kammer. Det midterste

af Sidekamrene var det største. Tæt op mod Kamrets Indgang havde Liget fra den store Grav ligget med Hovedet mod Sydvest; ved denne Indgang var anbragt en meget sjælden Flakon af Ler, det nederste af denne Flakon er formet aldeles som de store Søpindsvin, man finder på Stranden ved Havet, og ornamentet ligesom Søpindsvinene med Sugehuller. Flakonen (Nr.20 i Samlingen) var støttet af 3 Flinteflækker og en meget smuk økse af Flint, 17 Cm. lang og 7 Cm. bred (det er Øksen Nr. 53 i Samlingen); lige inden for Indgangen, i Midterkammeret, lå 9 store Ravperler, kun den største er forsiret med nogle små runde Fordybninger, ellers har alle de øvrige Perler kun den Form, som Ravet havde, da det blev fundet, med et Hul boret midt igennem, for at Perlen kan trækkes på et Bånd. I det østlige Kammer lå der to Spyd af Flint, Nr.35 og 36, og 2 Økser, Nr.60 og 61 i Samlingen. Udgravningen af denne Høj, som varede 4 Dage, er det interessanteste Arbejde, jeg har haft. Undergraven er fra Stenalderen, Rammegraven fra Bronzealderen og Urnen fra Jernalderen. Hele Fundet vil senere blive samlet i et Skab; der vil da blive vedføjede nøjagtige Tegninger og Mål af Højen og af de forskellige Steder i Højen, hvor Gravgodset er fundet.

Under mit Ophold i Hjørring i Maj og Juni Måned 1899 gik jeg en Dag over Gårdejer Mikkel Sørensens Ejendom i Højen; jeg kom til en Grusgrav, hvor nogle Mænd arbejdede, og så, at der på Toppen af Grusgraven var et lille Lag Muldjord, og at noget, der skinnede, stak frem i Kanten af Muldjorden. Jeg fik af Ejeren, som var til Stede, Lov til at undersøge Stedet, og med megen Møje og Besvær arbejdede jeg mig fra Bunden af Grusgraven op til Muldjorden. Da Stedet, hvor Muldjorden fandtes, var undermineret, kunde jeg ikke komme dertil fra Toppen, og jeg måtte derfor i en Højde af cirka 16 Fod grave Trappetrin ind i Grusgravens lodrette Væg for at nå op til Muldjorden. Hvad jeg havde set skinnende, var en meget stor Ravperle, vist den største, der er fundet i Danmark. Nogle Dage før jeg kom til Stedet var der taget Lyngtørv fra Grusgravens Top, derved var der blevet stødt et lille Stykke af Perlen, den skinnende Flade under det afstødte Stykke var det, jeg i Frastand havde set. Ved Siden af den store Perle lå en lille 3 Cm. lang rørformet Ravperle, og Brudstykket af en lignende, samt en smuk skarpsleben, tyndnakket Økse af Flint, 19 Cm. lang, 7 Cm. bred; den ligner aldeles den fra Undergraven fra Højen på Hr. Proprietær Råstrups Ejendom, det er Nr. 54 i Samlingen.

En Dag i Juli Måned 1896 kørte jeg med afdøde Distriktslæge Møller i Nørre Sundby til Biersted i Kær Herred, Ålborg Amt, hvor der skulde vaccineres. I Nærheden af Skolen var der en Høj, hvor der i mange År om Vinteren havde været opbevaret Kartoffler, derved var Jorden bleven fjernet fra nogle store Sten i Højen; jeg så straks, at

det var et Gravkammer. Da jeg fik at vide, at Højen tilhørte Gårdejer Lars Christian Petersen, kørte vi på Hjemvejen til Nørre Sundby hen til Gården; jeg spurgte Manden, om jeg måtte undersøge Højen, hvad han straks gav mig Lov til; han skulde nemlig have nogle Udbygninger ombyggede, dertil vilde han benytte de store Sten i Højen. Da jeg spurgte ham om, hvorfor han ikke selv for længe siden havde undersøgt dette Gravkammer, som næsten stod ganske frit i Højen, svarede han: "Nej Tak! Hverken mæ eller noen a mi Folk må flyt jen jenneste Stin i æ Høj, vi ska da et ha æ Troltøv te æ Goer å gjør Fortræd", derfor blev han glad, da en fremmed tilbød at åbne Gravkammeret, thi så kom "de underjordiske" ikke til hans Gård. Da vi var ved at køre, sagde han: "Å, hol lit, de er best, vi akoderer lit om æ Høj, der brænner Lys på den så manne Gang, dærfor må der vær en stur Mængde Gul og Søl gjæmt i den, å så tøkkes a, at æ Guer ska ha sin Pårt." "Findes der Guld eller Sølv i Højen", svarede jeg, "så må hverken De eller jeg beholde det, det er "Dannefæ" og skal afleveres til Nationalmuseet i København, men Museet betaler Metallets Værdi foruden en Findeløn, deraf skal jeg ikke forlange en øre, det må altsammen tilfalde Gården." Manden stod lidt og så på mig, så udbrød han: "Hva grauer hun så etter?" "Jeg vil være glad ved at finde nogle Stenredskaber eller en Urne", svarede jeg. "En Urne! Hva æ det for en jen?" spurgte han. "Det er en Lerpotte" var mit Svar. "Ja sådan noet sølle Måg, det må hun got behol; når a får Gullet og Søllet, så er a tilfreds." Nogle Dage derefter - den 16de Juli - kørte jeg med Arbejdsfolk til Biersted; vi tog først til Gården for at underrette Manden om, at Højen skulde undersøges den Dag. Vi var næppe begyndt med Arbejdet, før han kom til Stedet, og han forlod ikke Højen et Minut, så længe der blev arbejdet med den. Da al Jorden over Stensætningen i Højen jo havde været borte i flere År, tog det ikke lang Tid med at få Gravkammeret åbnet. Midt i Graven lå Resterne af et brændt Lig, en Dolk og en Kniv af Jern. Lige op mod de store Sidesten (mod Øst) stod 7 Lerkar af forskellig Form og Størrelse; de findes i Samlingen i Museet fra Nr. 10 til Nr. 18, deraf er Nr. 11 en meget stor, smuk og kostbar Urne, aldeles ubeskadiget; den er 29 Cm. høj og på Midten er der en 7 Cm. bred á la grecque-Bort. Gårdejer Lars Christian Petersen blev meget skuffet over, at han ikke fik Guld eller Sølv, han måtte trøste sig ved flere Læs Sten, som Arbejdsfolkene gravede ud af Højen til ham; jeg var meget glad over alle Urnerne, de oversteg langt mine Forventninger.

I Lindholm, en lille Landsby vest for Nørre Sundby, er der nogle høje Sandbakker, dækkede med Lyng; i disse Bakker har der ofte været fundet Urner, Glasperler m. m. Når jeg opholdt mig hos mine Venner - Distriktslæge Møllers i Nørre Sundby - gik jeg ofte ud til Lindholm for at undersøge Bakkerne. Da jeg en Dag mærkede, at

der var store Sten på forskellige Steder, sluttede jeg den Akkord med Ejeren af Bakkerne, at disse skulde tilhøre mig for 200 Kroner, Ejerne skulde dog have Lov til, at en 6 á 8 Får måtte tøjres deroppe. Jeg vilde straks have betalt Pengene, men da Ejeren havde solgt en anden Parcel, og den først skulde opmåles til Efteråret, bad han mig om at vente med Betalingen så længe, da det for alle Parter vilde blive billigere, når Opmåling og Skøder blev udfærdiget på en Gang; jeg måtte dog grave så meget, jeg vilde, da han betragtede Pladsen som min. Da Arbejdsfolkene havde gravet flere Alen ned i Sandet, viste det sig, at der var en Mængde Grave, dannede som Både, de såkaldte "Skibssætninger". Den første, der blev afdækket, var 11 Alen lang og 3³/₄ Alen bred, indvendig Mål. I denne Grav var nedlagt 3 brændte Lig, en Urne, og forskellige Redskaber af Jern var der ved hvert Lig. Hele den store Plads er fyldt med Skibssætninger; så hurtig en blev afdækket, stødte vi på en anden. En Grav, hvori et brændt Kvindeligt, var dog dannet af 2 Kredse Sten; først var der i Flugt med Marken sat en aflang Kreds af store Sten; oven på denne var der igen en Kreds af mindre Sten; mellem det brændte Lig lå Brudstykker af Jernnåle og alle de smukke romerske Perler af Mosaik og farvet Glas, der findes på en Karton i Samlingen. Jeg skrev til Nationalmuseet, fortalte dem om Fundet og spurgte, om de havde Lyst til at fortsætte Udgravningen; men af Grunde, som jeg helst vil undlade at meddele, afslog Nationalmuseets Bestyrer - foreløbig - at undersøge den i høj Grad interessante Plads. Da næsten alle de Grave, jeg afdækkede, havde samme Form og lå tæt op ad hinanden i Flugt med Markens Overflade, er det min Overbevisning, at der i Jernalderen har stået et Sølslag ved Limfjordens Udmunding i Havet, og at alle de i Kampen faldne Krigere er blevne begravede på dette Sted. - Da Ejeren af Lindholm Høje så de mange store Sten, hvoraf Gravene var opsatte, og han hørte, hvilken sjælden Plads det var, så vilde han ikke stå ved Handelen, men forlangte i Stedet for 200 Kr. nu 2000 Kr. Da jeg ikke vilde betale så meget for nogle Flyvesands-Høje, selv om de gemte så interessante Oldtidsminder, stansede jeg Udgravningen, efter at jeg i over 3 Uger daglig havde haft 3 á 4 Mand i Arbejde derved og ikke betalt så lille en Sum i Arbejds løn. Højene blev senere solgt for 2000 Kr. til en fra Brasilien hjemvendt dansk Plantageej. Efter en Tids Forløb skænkede han Højene til Nørre Sundby Kommune. Nu er de beplantede, og hvad der er skjult deri, kommer desværre aldrig for Dagens Lys. Dersom hele den store Plads, som Højene indtager, var bleven ryddet, og alle de mange bådformede Grave var kommen til at stå frit, og et smukt Gærde sat om hele Terrænet, da vilde Danmark have ejet et så enestående Oldtidsmindesmærke, som der næppe vilde have

været Mage til i noget Land. Tusinde Gange har jeg sørget over, at jeg ikke købte Højene; nu kan det desværre ikke lade sig gøre.

Hr. Fabrikant Rodskjær i Ålborg kom en Dag, medens jeg opholdt mig i denne By, og fortalte mig, at der på Heden nord for Skørping lå en meget stor Sten, som vist dækkede over et Gravkammer. Søndagen efter, at jeg havde talt med Hr. Rodskjær, tog jeg med Toget til Skørping. Jeg fandt snart Stedet, hvor Stenen lå, og så straks, at den hørte til Dækket over en af de store Undergrave. Manden, som ejede Gravkammeret, boede ikke så kort et Stykke Vej derfra, men jeg nåede dog Gården og traf heldigvis Manden hjemme. Alle Folkene i Gården troede ubetinget, at der boede Nisser og Trolde i Graven, som vogtede en stor Skat af Guld og Sølv. Lys brændte der ofte omkring Stenen, og Musik hørte de altid, når de ved Nattetid kom i Nærheden af den; derfor turde de ikke røre en eneste af Stenene, endnu mindre flytte dem til Gården. Jeg prøvede på at forklare dem, at de Lys, de så ved Stenen, enten stammede fra St. Hans Orme eller fra Svovldunster fra Mosen, de såkaldte Lygtemænd, og at Musikken kom fra Vinden, der blæste ind i de hule Rum under Stenen; men de var ikke til at rokke fra Troen på de "underjordiske". Efter nogen Parlamentaren fik jeg Lov til at undersøge Gravkammeret på lignende Betingelser som ved Graven i Biersted; Guld og Sølv skulde Ejeren beholde, alt andet var mit. Da Gravkammeret var betydelig under Markens Overflade, måtte Manden ikke flytte Stenene, de skulde blive liggende urørte. Dækstenen måtte dog fjernes. Jeg vilde lade Lyngen grave bort i flere Alens Omkreds og få en Gartner til at plante forskellige Træer og Buske omkring Graven. Som Arbejdere skulde jeg benytte to voksne Sønner og Avlskarlen fra Gården; 35 øre skulde de have i Timen, men de måtte ikke flytte en eneste Skovfuld Jord, før jeg havde gravet lidt omkring Stenen. Søndagen derefter begyndte vi på Undersøgelsen af Stedet; da den store Sten ved Hjælp af Jernstænger og Egestolper var flyttet, og jeg havde taget Tegning og Mål af hele Pladsen og alle Stenene, blev al den Jord og Grus fjernet, som var blæst ned i Graven, siden Dækstenen for mange År siden kom til at ligge bar. Gravkammerets Længde var 9¹/₄ Alen, Bredden 2¹/₄ Alen. Der var ubetydelige Rester tilbage af 3 ubrændte Lig; ved det midterste stod en tom Urne, og de Ravperler, der, trukket på et Bånd, findes i et af Skabene i Museet; ved hvert af de andre Lig lå der en stor usleben, men godt hugget økse - Nr. 21 og 22 i Samlingen.

Da Gårdejerens Sønner var med til at arbejde, så de jo, "at der ikke blev fundet Guld eller Sølv i Gravkammeret, hvorover hele Familien blev meget skuffet."

Da Sjørring Sø blev udtørret, gik jeg ofte med to af min Broders Sønner derud for at se på

Arbejdet. En Dag mødte vi Hr. Kaptain Jagd; jeg spurgte ham, "om han havde noget imod, at vi gik der". Nej, gå De kun overalt med Drengene og lad dem se på Arbejdet; jeg skal nok selv sige til Opsynsmændene, "at jeg har givet Dem Lov til at gå her". Finder I to Gutter noget interessant, da må I beholde det, når det da ikke er den store Skat, som Sagnet fortæller, at der er sænket ned i Søen, sagde Kaptainen smilende, idet han forlod os. Den Partisan af Jern, der findes i et af Skabene i Museet, fandt vi i Sjørring Sø. Ved Siden af Partisanen er der en Stridsøkse af Jern, der er funden i en Gravhøj ved Tidemansholm ved Hjørring. Enkefrue Skrifer, som forhen har boet i Thisted, har foræret mig den.

Fra Omegnen af Thisted findes i Samlingen kun Oldsager fra 2 Steder, fra "Søgård" ved Nors Sø; og fra Kjelstrup Hede.

I Højen på Kjelstrup Hede, som tilhører Hr. Proprietær Hove, var der flere Begravelsespladser. I den nordlige Side var der et større Gravkammer; da Stenene deri i flere År havde været afdækkede, lod jeg Arbejdsfolkene flytte en af Dækstenene, for at jeg kunde komme til at undersøge Graven; men da denne var fyldt med Vand i cirka 2 Alens Højde, måtte Vandet først ledes bort. Hvad der havde været i Graven, var aldeles opløst af Vandet, kun en Urne i Flaskeform fik jeg reddet (det er Nr. 22 i Samlingen). I den sydlige Side af Højen stod mellem nogle små Håndsten en Urne (Nr. 23 i Samlingen) mellem Resterne af det brændte Lig lå 3 små runde, ornamenterede Benpinde; de er aldeles Mage til de Nåle, som Kvinderne i Bronzealderen benyttede til at lave de kunstigt forarbejdede Hårnet med, som de den Gang brugte. Hr. Museumsdirektør Dr. Phil. Sophus Müller har afbildet og beskrevet dette Hårnet i "Vor Oldtid", Side 245, Fig. 134. I den østlige Side af Højen stod en Urne (Nr. 27 i Samlingen), den indeholdt Rester af et brændt Lig, derimellem lå et spiralformet, dobbelt Bæltespænde (Karton Nr.20) og en lille Urne (Nr.26), der har Form som en Kop med Hank.

Der var ingen Sten omkring denne Urne (Nr. 27), men den stod på en flad Granitsten og var dækket med en flad Kalksten.

Det første Bronze, jeg fandt, var i en Høj på Søgård Mark ved Nors Sø. Gården tilhørte den Gang (1893) Overretssagfører Oluf Lykke i Thisted. I den østlige Side af Højen var en Rammegrav, som forhen havde været undersøgt, og hvori der var fundet et meget smukt, ubeskadiget Bronzesværd, som Karlene på Gården efter Sigende havde solgt til en Læge for 10 Kroner. På Bunden af Graven lå en Bronzekniv og en Bronzesyl med Træskaft (Karton Nr. 1 i Samlingen). Midt i Højen stod mellem 5 små Sten en Urne; mellem Rester af det brændte Lig fandt jeg i Urnen en 3 Tommer lang Bronzenål med Ornamenter, en spiralformet Bøjlenål af Bronze og

en dobbelt Bronzeknap af samme Facon som de dobbelte Manchetknapper, der nu bruges. Disse Ting findes på Kartonen Nr.2.

I Året 1898, da Søgård tilhørte den nuværende Ejer, Hr. Proprietær Bojer, var jeg i nogle Dage på Gården og undersøgte da Resterne af en Høj, hvori der havde været nedlagt et ubrændt Lig. Drengene, der vogtede Gårdens Kreaturer, havde ofte gravet i Højen og derved væltet Stensætningen, og da Jorden, der havde dækket Liget, tillige var gravet bort, var der kun ubetydelige Rester af Liget tilbage; mellem disse Rester fandt jeg Klingen af en Bronzedolk, 17½ Cm. lang (Karton Nr.13) og en dobbelt Bronzeknap, der på Midten løber op i en Spids (Karton Nr.12). I den sydlige Side af Højen stod en Urne (Nr. 24 i Samlingen); mellem Resterne af det brændte Lig, lå en Ravperle.

* * *

Da jeg nu har meddelt, hvor de bedste Oldsager i min Samling er fundne, vil jeg slutte med det Håb, at det af "Historisk Samfund for Thy og Hanherred" grundlagte Museum i Årenes Løb må blive så righoldigt, at det må blive til Pryd for Byen og til Glæde for dem, der ofrer Tid og Penge for Sagen.

Augusta Zangenberg.